Eduskunnan ympäristövaliokunta
ymv@eduskunta.fi

Aihe: Ympäristövaliokunta torstai 17.01.2019 klo 10:00 / HE 248/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 248/2018 vp)

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi jätelaissa kunnan toissijaisen jätehuollon (jäljempänä TSV) järjestämisvelvollisuudelle säädettyjä edellytyksiä ja siihen liittyviä menettelyjä. Esityksessä säädettäisiin muun palveluntarjonnan puutteen todentamiseen tarkoitetusta sähköisestä markkinapaikasta, sen käyttämisestä sekä tietojen toimittamisesta tietoalustalle. Lisäksi ehdotetaan täsmennettäväksi jätemaksun määräämiseen liittyviä yleisiä periaatteita sekä täsmennyksiä kunnan kirjanpitovelvoitteisiin. Lain on tarkoitus tulla voimaan tammikuussa 2020.

Suomen Yrittäjien keskeiset huomiot voidaan tiivistää seuraavasti:

- Suomen tavoitteena on olla vuoteen 2025 mennessä kiertotalouden kärkimaa. Tavoitteeseen päästäksemme tarvitsemme sellaista lainsäädäntöä, joka mahdollistaa sekä yksityisten yritysten että julkisten toimijoiden innovaatiot ja toimintamahdollisuudet. Kiertotalouden edistäminen on kaikkien velvollisuus: kuntalaisten, yritysten ja kuntien.

- Kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun edellytyksiä ei olla muuttamassa, vaan TSV-palvelua voidaan käyttää jatkossakin vain markkinapuutetilanteissa. Tällä hetkellä koetaan ongelmalliseksi, miten markkinapuute ja kuntien toissijainen vastuu todennetaan. Sähköinen tietoalusta toimisi kunnissa työkaluna, jolla kunnan toissijainen velvoite voidaan todentaa. Myös yritykset saavat avukseen työkalun, jolla arvioida TSV-palvelun käyttömahdollisuus.

- Tietoalustan käyttö ei ole pakollista kaikille yrityksille. Esimerkiksi pienasiakkaat ja kiiretapaukset jätetään velvollisuuden ulkopuolelle. Muidenkin yritysten osalta alustan käyttö on pakollista vain niissä tilanteissa, joissa yrityksellä ole vakiintunutta jätehuoltokumppania eikä yksityisten jätehuoltoyritysten joukosta myöskään löydy sopivaa jätehuollon tarjoajaa.

- Lisäksi tietoalustalla on potentiaalia saattaa jätteiden tuottajat ja niiden käsittelijät yhteen. Kilpailu lisää palveluiden laatua ja pitää hintoja kurissa, mikä on positiivinen asia jätettä tuottaville yrityksille.

Yleisperustelut

Esityksen tavoitteena on lisätä kunnan toissijaisen jätehuoltovelvollisuuden ja siihen liittyvän muun palvelutarjonnan puutteen arvioinnin läpinäkyvyyttä sekä edistää jätehuolto- ja kierrätysmarkkinoita ja jätealan yritystoimintaa. Pidämme tavoitteita perusteltuina ja kannatettavina, sillä yksityiset yritykset ja kunnalliset jäteyhtiöt ovat jo vuosien ajan kiistelleet erityisesti siitä, missä tilanteissa ja millä ehdoilla kunnalliset yhtiöt voivat tarjota toissijaisen jätehuollon palveluitaan. Jotta saavuttaisimme tavoitteen olla kiertotalouden kärkimaa, on tavoitteen saavuttamiseksi otettava myös yksityiset yritykset mukaan ja taattava, ettei lailla estetä innovatiivisten tuotteiden ja palvelumuotojen kehittämistä ja käyttöönottoa.

Vaikutukset

Vaikuttavin esityksen muutoksista on lisätä jätelakiin säännökset jätteiden ja sivuvirtojen markkinapaikasta. Jätteen ja sivuvirtojen tuottajat ja haltijat hyötyisivät palvelusta, jonka kautta he voisivat tehokkaasti kilpailuttaa markkinaehtoisen jätteen jätehuoltonsa maanlaajuisesti. Nähdäksemme avoin markkinapaikka johtaa siihen, että jätehuollon kysyntä ja tarjonta kohtaavat jatkossa nykyistä paremmin. Tällä kehityksellä on toissijaisen jätehuollon palveluntarvetta vähentävä vaikutus.

Jos sivuvirtojen tai jätteen tuottaja taikka haltija on epävarma siitä, onko markkinoilla yksityisiä palveluntarjoajia, tämä voi etsiä palvelua tietoalustan avulla, tai viime kädessä palvelun avulla todentaa, ettei yksityistä jätehuoltopalvelua ole saatavilla. Arviomme mukaan markkinapaikan perustamisesta hyötyisivät erityisesti jätteiden tuottajat ja haltijat. Kilpailu jätehuollon markkinoilla kiristyisi ja vaikuttaisi hintoihin laskevasti. Samalla vaihtoehdot ja palvelut monipuolistuisivat. Myös palveluntarjoajien asema paranisi markkinoiden avaamisen johdosta. Toimintamahdollisuudet lisäävät kansallisia investointeja ja kilpailu kiertotaloudenkin kannalta hyödyllisiä innovaatioita.

Pykäläehdotukset ja niiden perustelut

33 § Kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu

Perusteluissa todetaan, etteivät kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun edellytykset muuttuisi voimassa olevasta laista. Edelleen kriteerinä olisi, että jätteen haltija pyytää palvelua muun palveluntarjonnan puutteen vuoksi. Muun palveluntarjonnan puute voidaan todentaa myös arvioimalla tarjousten kohtuullisuuta.

Se, mikä esityksellä muutetaan, on se, miten markkinapuute ja siten TSV:n käytön mahdollisuus käytännössä jatkossa todetaan. Jos yrityksen tai hankintalain 5 §:n mukaisen hankintayksikön vuotuinen jätehuoltopalvelun arvo on 1000 euroa tai enemmän, markkinapuute tulee pääsääntöisesti todentaa 143 a §:ssä säädetyn sähköisen tietoalustan kautta. Näissäkään tilanteissa alustaa ei tarvitse käyttää, jos jätehuolto on jo järjestetty ensisijaisesti markkinaehtoisesti. Alustaa ovat velvollisia näin ollen käyttämään vain ne yritykset, joilla ei ole vakiintunutta jätehuoltokumppania eikä yksityisten jätehuoltoyritysten joukosta myöskään löydy sopivaa jätehuollon tarjoajaa. Sähköinen tietoalusta toimisi kunnissa työkaluna, jolla kunnan toissijainen velvoite voidaan todentaa.

Velvollisuus käyttää tietoalustaa ei ole kaikissa tapauksissa järkevää etenkään, jos palvelun vuotuinen arvo on vähäinen tai palvelun tarve perustuu kiireeseen. Nämä tilanteet on esityksessä rajattu velvollisuuden ulkopuolelle. Rajoituksesta huolimatta on syytä korostaa, että alle 1000 euroa alittavat palvelutarpeetkin tulee hoitaa ensisijaisesti markkinaehtoisesti, eli kunta ei voi hoitaa jätehuoltoa näissäkään tapauksissa TSV:n turvin, jos alueella on tarjolla yksityistä jätehuoltoa. Jätelain 33 §:ää ei esitetä muutettavaksi tältä osin.

44 § Kirjanpito jätehuoltopalvelusta ja kuljettajan tiedonantovelvollisuus

Pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi nykyisestä siten, että kunnan tai kunnallisen jäteyhtiön tulisi jatkossa tehdä tilikausittain erilliset laskelmat tarjottujen palveluiden taloudellisen tuloksen lisäksi myös palveluiden liikevaihdosta. Muutos on kannatettava ja mahdollistaa nykyistä läpinäkyvämmän seurannan. Olemme valmistelun yhteydessä esittäneet, että velvollisuus koskisi myös tietoja toteutuneista TSV-palveluista.

Olemme pitäneet luotettavuuden kannalta tärkeänä, että myös TSV-palveluiden osuus pystytään jälkikäteen avoimesti todentamaan. Esityksellä ollaankin täsmentämässä velvollisuutta siten, että kuntaa tai kuntayhtiötä velvoitettaisiin toimittamaan tietoalustaan myös tiedot toteutuneista TSV-palveluista riippumatta siitä, mikä palvelun vuotuinen arvo on kussakin tapauksessa ollut. Pääsy TSV-erittelyyn olisi vain sopimuspuolilla ja määritellyillä viranomaisilla. Esityksen perusteluissa kuitenkin todetaan, että alustalla voidaan julkaista koostetietoa kunnan toissijaisesta jätehuoltopalvelusta. Luottamuksen palauttaminen edellyttää, että vuosittain vastaanotetun TSV-jätteen määrä ja käsittelytavat julkistetaan avoimesti joko kirjanpidossa tai tietoalustassa.

78 § Kunnan jätemaksu

Säännöstä esitetään täsmennettäväksi siten, ettei kunnan toissijaisesta jätehuoltopalvelusta perimä maksu saa alittaa kunnan muusta lakisääteisestä jätehuoltopalvelusta perimää maksua. Täsmennys on kannatettava, ja edesauttaa valvonnan lisäksi kuntia hinnoittelemaan palvelunsa markkinaperusteisesti.

143 a § Jätteiden ja sivuvirtojen tietoalusta

Ehdotettu pykälä on uusi ja määrittelee sen, milloin jätelain 33 §:n kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelua varten tulee käyttää sähköistä alustaa, jotta voidaan todentaa luotettavasti ja läpinäkyvästi aito markkinapuute. Meillä ei ole huomautettavaa säännöksestä tai sen perusteluista.

143 b § Tiedonsaantioikeus jätteiden ja sivuvirtojen tietoalustasta

Ehdotettu pykälä on uusi ja määrittelee sen, että kunnan jätehuoltoviranomaisella, 24 §:ssä tarkoitetulla valvontaviranomaisella sekä KKV:lla on oikeus saada tietoalustasta tietoja sopimuksista ja tarjouksista, jotta nämä voivat hoitaa valvontatehtäväänsä. Säännös on perusteltu.

Voimaantulo

Ehdotuksen mukaan laki tulisi voimaan 1.1.2020. Arvoltaan enintään 2000 euroa vuodessa olevien pienasiakkuuksien osalta ehdotetaan kuitenkin siirtymäsäännöstä, jonka mukaan tietoalustaa ei tarvitse käyttää kolmen vuoden siirtymäajanjakson aikana. Esityksen mukaan kyse olisi kunnan pienjäteasemapalveluiden käyttäjistä ja muista taloudelliselta arvoltaan vähäisistä asiakkuuksista, joita on lukumäärällisesti paljon. Epäselvyyksien välttämiseksi valiokunnankin olisi perusteltua korostaa, etteivät kunnat voi tarjota TSV-palvelua siirtymäajankaan aikana, jos markkinoilla on jätehuollon yrityksiä.

Esityksen siirtymäsäännöksessä määritellään, että voimassa olevat TSV-sopimukset ovat voimassa sopimuskauden loppuun, mikä saattaa pisimmillään kestää kolme vuotta. Säännöstä ja sen perusteluja on syytä tältä osin täsmentää. Jätteen haltijalla voi olla mahdollisuus irtisanoa sopimus päättymään jo ennen sopimuskautta, mikä tulee täsmentää lakimuutoksessa. Lisäksi eduskunnan ympäristövaliokunta on todennut toissijaisesta vastuusta mietinnössään 23/2010, että *”Kysymys on siten poikkeusluonteisista tilanteista. Valiokunta korostaa, että tällainen velvoite ei muodostu yksityisen elinkeinotoiminnan esteeksi ja sitä tulee soveltaa vain niin kauan kuin olosuhteet siihen pakottavat.”* Toissijaisen velvollisuuden perusteiden lakatessa ja jätteen haltijan sitä halutessa, irtisanomisen tulisi olla mahdollista jo ennen sopimuskauden loppua.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Tiina Toivonen
lainsäädäntöasioiden päällikkö